

De Probatis|| Sanctorvm|| Historiis

Partim|| Ex Tomis Aloysii Lipoma-||ni, Doctissimi Episcopi, Partim Etiam||
Ex Egregiis Manuscriptis Codicibvs, Qvarvm permultæ antehàc nunquàm
in lucem prodière

Complectens Sanctos Mensivm || Ianvarii Et Febrvarii

Surius, Laurentius

Coloniae Agrippinae, 1576-

VD16 S 10258

De S. Hilario episcopo Pictauien

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77365](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77365)

ab ijs, quibus hoc datum erat negocium, transmittuntur in profundum. Cùm suscepisset autem fluiuis corpora sanctorum, & quanto oportuit fluento esset sanctificatus, ea rursus tradit manibus fidelium: vt qui talem, vt arbitror, thesaurum apud se diutius abdere non sustinisset, & tanti boni iactura afficere Christianos, cùm prima eorum non apparuisset bonitas. Tertio ergò die postea, visa sunt corpora martyrum: in quæ cùm incidissent quidam viri pii, & quorum erat officium venari corpora sanctorum, & ea optantibus manibus piè ac religiosè suscepissent, & sacros hymnos cecinissent, & quæcumq; mos est Christianis, peregissent: in quodam loco, qui octodecim stadijs abest à ciuitate Singedone, ea simul deponuat, vt eis essent omnia communia & amica: in Christu confessio, in carcere habitatio, in flumine demersio, supernæ gloriæ cõsecutio, in vno loco corporum depositio: gratia & benignitate Domini nostri Iesu Christi, cum quo patri simul cum sancto spiritu gloria, potentia, honor & adoratio, nunc & in secula seculorum, Amen.

Nota hic
Ecclesiasti-
cos erga sus-
nera ritus.

VITA S. HILARII PICTAVORVM EPISCOPI,
AVTHORE FORTVNATO, TVNC ADHVC PRE-
sbytero, Prefatio.

Domino sancto, & meritis beatissimo patri, Pascenio papæ, Fortunatus. Religiosi pectoris studio sollicitante commonitus, papa beatissime, diuinis in actibus cùm sacri conuersatione propositi iugiter exercitaris intentus, & intendis exercitandus: vt facile sit perspicuum, ad culturam Ecclesiasticæ disciplinæ & fuisse te genitum, & esse prouectum; cùm irrefragabiliter veteris dispositionis catholici dogmatis fundamenta custos obseruas, & ad ædificationem plebis amantissimæ, veluti bonus instructor, adijciendo aliquid, culmen fabricæ continuare festinas, non sine timore diuino. Cuius operis amore præuentus, me dignatus es perurgere, quò de actibus sacratissimi viri Hilarij confessoris, qui te ab ipsis cunabulis ante sua vestigia, quasi peculiarem vernulam, familiariter enutriuit, vt impensi muneris vel verba rependerem, & si non plenè, vel quædam ex parte complexa perstringerem: quatenus dum gregis auribus vox quodammodò & vita pastoris antiquissimi resonaret, & ille probaret ministerium, & ipse tuum non celares affectu. Sed cùm me ingenij breuitatem mensuro, ad eò beati Hilarij immensitatem fortem cognosco, vt penè mihi videatur æquale, tam istud posse dicere, quàm digito cælum tangere: præsertim quod etiam beati (vt audio) Hieronymi torrens illud eloquium recusauerit attentare, qui huic materiei se imparem eatenus iudicauerit, vt taceret. Ego verò, cui nullius scientiæ irrigua fluenta succurrunt, quem vix sillicidij pauperis attenuata gutta perfundit, nihil proprio de fonte respirans: qua temeritate inter ingentia flumina, Euphratem beati Hilarij, & Nilum Hieronymi, siccos velim cursus extendere, cùm de illo etiam doctissimi viri quicquid dicere potuerunt, minus est quàm meretur? Et cùm virum sanctissimum consultius mihi sit mirari quàm loqui, æquabilis fuerat hæc beato Ambrosio de fratre scribenda mandare, cui verba virtutibus coniuncta florebant. Tamen etsi cum mea verecundia vobis quidem obedientiam, & illi impendo, de quo non dignè loquor, forsasè iniuriam: sed concedi per veniam credimus, quod deuotione peccatur. Et nè protracta pagina fastidium potius generet, quàm prouocet auditorem, nunc de eius vita proponamus.

Pascenius
à S. Hilario
enutritus.

I A N V A R I V S.
VITA B. HILARII EPISCOPI.

13. IANVAR.

Patria.

Genus.

Coniux &
filia Hilarij.

IGITUR beatus Hilarius Picta uorum urbis episcopus, regionis Aquitaniae partibus oriundus fuit. Quae ab Oceano Britannico ferè millibus nonaginta seiungitur, apud Gallianas verò familias nobilitatis lampade non obscurus, immò magis præ cæteris gratia generositatis, nitore pectoris addito ornatus, quasi refulgens lucifer inter astra processit. Cuius à cunabulis tantæ sapientiæ primitiua lactabatur infantia, ut iam tunc potuisset intelligi, Christum in suis causis pro obtinenda victoriâ, necessarium sibi iussisse militem propagari. Denique coniugem habens & filiam, ita plenitudine Domini venerabiles animos ecclesiasticæ regulæ tradi-

Hæreticos
quàm sit
auerfatus
adhuc laicus.
Psalm. 67.

dit informandos, ut adhuc in laicali proposito constitutus, diuino nutu pontificis gratiam possideret: ita seipsum propria disciplina coërebat intentus, quasi futuram speciem indicans, ut irreprehensibilis in templo Christi præpararetur sacerdos. Nam quod inter mortales adhuc valde videtur difficile, tam cautum esse quenquam, qui se à Iudæis vel hæreticis cibo suspendat: adeò vir sanctissimus hostes catholicæ religionis abhorruit, ut non dicam conuiuium, sed neq; salutatio fuerit cum his prætereunti communis. Vitabat hæc Dauidico suffultus exemplo, nè cum hæreticis mensam participando, fieret illi in scandalum. O quæ perfectissimum laicum, cuius imitatores ipsi etiam esse desiderant sacerdotes: cui non fuit aliud viuere, nisi Christum cum dilectione timere, & cum timore diligere. Cuius sequaces, currunt ad gloriam: diuertentes, ad pœnam: credenti succedunt præmia: recusanti, tormenta. Qui omnes de piæ religionis opere commoens, nunc alios de confessione inæstimabilis sanctæ Trinitatis informans, nunc reliquos promissione regni cælestis inuitans, non cessabat in plebem verba veritatis, fructu fidei redundantia, seminare. Quo cognito de sancto Hilario, quoniam tantum lumen, & si voluisset, latere non potuit: quippe necessarium, ut alienas tenebras in lucem transferret: concordante fauore populi, aut potius Dei spiritu proclamante, vir olim mysterijs deputatus, aliquando sacris altaribus sacerdos electus est. Crescebat in eo quotidie opinio, famulatrix virtutum: nec erat fama eius contenta, circuncitas tantum Gallias illustrare, sed exteras nationes & regiones implebat, meritum gratia percurrente: idque actum est, ut in toto orbe velociter beati pontificis gloria militaret.

Eligitur in
Episcopum.

Arrianorū
validissimū
oppugnator
est.

Igitur Constantij Imperatoris tempore, cum Arriana hæresis, venenata de radice, flore toxico pullularet, tunc sanctissimus timore nudus, fidei feruore vestitus, quasi signifer belligerator per medias acies inter hostiles fremitus, inter hæreticos gladios se ingererat, Christi charitate securus: nihil de sua morte formidans, illud solum metuebat, nè præiudicium religioni, quod absit, illatum præualeret. Hinc à Valente & Vrsatio episcopis, qui praua credulitate Ecclesiam Dei turbare pertinaciter insistebant, Imperatori persuasum est, ut virum eruditissimum, de quo loquimur, & Dionysium Mediolanensem, & Eusebium Vercellensem exilio condemnaret. Nihil enim poterat ante insuperabilem sancti Hilarij facundiam hæreticus obtinere: sperabat enim hostis fidei,

Hæreticorū
versutia.

Cōdemna-
tur exilio.

aliquas se nebulas splendori catholico posse prætereundi, si retrusus exilio, vir talis à certamine defuisset: quoniam si quis peruersus voluit cum illo configere, ac si mutus & claudus, nec verba poterat proferre, nec responsionibus currere: sed quasi natans in pelago, ante fluctum eius eloquentiæ mergebatur. Itaque in Phrygiam Asiæ regionem missus exilio, ad augmentum virtutis gratias egit: quia quantum pro nomine Christi longius discedebat de solo proprio, tantum merebatur fieri vicinior celo. Qui dum ad locum peruenisset optabilem, nobis tacendū non est, quod illi diuinitus concessum est. Nam eo tempore, sancto sibi spiritu reuelante, cognouit, quod beatissimam Abram filiam suam, quam cum matre Picta uis reliquerat, quidam iuuenis nobilissimus, prædiues, pulcherrimus, coniugij vinculo sibi quæreret adnectendam. Sed ipse interuentu orationis assidua, cælestem illi sponsum sine contaminatione prouiderat. Mox opportunitate reperta, manu propria subscriptam filia direxit epistolam, sufficienti sale conditam, & velut aromaticis vnguentis infusam, quæ tenetur Picta uis pro munere conseruata: indicans ei, quod talem sponsum pater anxius prouidisset, cuius nobilitas ca-

Epistola illa
ad filiam
Abram.

los ascenderet, pulchritudo rosarum & lilij comparisonem præcederet, oculi gemmarum lumine luminarent, vestis candorem niuis opprimeret, ornamenta inæstimabili fulgore vernarent, diuitiæ intra se regna concluderent: eius sapientia incompræhensibilis emanaret, dulcedo faui mella postponeret, pudicitia incontaminata persisteret, odor suauitate fragraret, thesauri sine defectione constarent. Addit ergo monitis, vt filia nulli se prius à matre diuisa coniungeret, quàm vt patrem expectaret sibi pollicitum, & sponsum pariter cum promissione venturum. Quod Abra dulciter excipiens, & quasi sponsum futurum in epistola patris amplectens, admonitionem secuta est, nulli se in coniugio resoluens. Sed qualiter ad illum sponsum peruenerit, locus in sequenti seruat.

Interea cum toto orbe Arrianae hæresis peruersitas pullularet, dato generaliter Imperatoris edicto iussum est, vt omnes orientales episcopi apud Seleuciam Isauriæ oppidum conuenerent, disceptaturi quid sentirent de fidei veritate. Tunc inter reliquos, quarto iam exilij anno, de Phrygia sanctus Hilarius in prædicto loco data sibi pergendi cuedione, ad synodum venire compellitur. Qui quoddam castellum dum adisset, die Dominico ingressus est templum, moxq; Florentia puella gentilis, irrumpens multitudinem populi, voce magna seruum Dei illuc aduenisse testata est: & ad pedes eius accurrens, non cessauit petere, nisi signum crucis ab ipso sibi fieri, fideliter impetrasset. Quam Florentius pater secutus & cuncta familia, in nomine Domini meruerunt pariter baptizari. Quæ Florentia, relictis parentibus, vestigijs eius inherens, vsq; Pictauios perducta est. Patrem verò se habere, non à quo generata est, sed per quem regenerata est, prædicabat. Cumq; Seleuciam peruenisset, magno fauore à cunctis exceptus est, eò quòd diuina misericordia tam prudentissimum virum, & singulari eruditione competentem, in spectaculum mundi produxerit, vbi erat de fide censendum. Hinc post examinationem agnitis hostibus & oppressis, decretis in scripto conditis, prospera gerens synodi ad Imperatorem dirigitur legatio: cum qua perrexit sanctus Hilarius, quanuis ei non fuisset iniunctum, metuens nè adhuc contra religionis dogmata respiraret damnata perfidia.

Sed differere longum est, qualiter in Ariminensi synodo, composita mentione, aliud ex alio referens, fraus hæretica serpentino lapsu subreperit, & quomodo postea legatis Seleucensibus per Imperatoris impietatem ipsa est illata calumnia. Quod tamen Athleta Christi beatus Hilarius agnoscens, grauiter doler apud Ariminum diaboli præualuisse mendacium, intantum, vt orientales partes simili composito prauitatis furo inficeret. Imperatori autem tribus libellis oblatis, preces effudit, vt in eius conspectu collectis aduersarijs, esset ei contra hæreticos disceptandi de religione licentia, nè veritatem falsitas obnubilaret, nè iniquitas æquitati præualeret, nè Imperator Deo resisteret, nè Trinitatis fidei, iniquitatis perfidia rebellaret. Vnde Valens & Ursatius, conscientia reatu perterriti, quoniam si daretur facultas certandi, mox se recognoscebant Hilarij contentione prosterni, sollicitant Imperatoris animum, iam magna ex parte captiuum, vt ipsum Dei virum ad Gallias redire perurgeret, dicentes, illo presente hæretica non posse machinamenta proficere. Quo obtentu, ad Gallias compulsus reuertitur, putans ampliùs se pati exilium, quòd illuc perturbationem Ecclesiæ relinquebat, termino disceptationis non consecuto. O beatum pontificem, qui in summo discrimine, inimico etiam sibi iudice, adiit tribunal Imperij, sine timore tormenti. Verè totis visceribus diligebat Christi regnum, qui non formidabat in principatu Constantium. Nam quòd se pro Domino sic ingerebat aperto periculo, optabat martyrium, si non deesset percussor: & tamen animus sumpsit gloriam, etsi tempus non intulit penam. Sed hunc ipsum diuino nutu seruatum testificor pro correctione multorum. Nam penè totum mundum graui errore confusum, factis sapiùs in Gallia synodis, per Hilarium fuisse ad viam veritatis adductum, confitetur lingua multorum. Quid autem interest, vel sibi pro æterna vita factum fuisse martyrem, vel ampliùs vixisse, reliqui nè perirent: Igitur sanctissimi animam etsi gladius persecutoris non abstulit, ipse tamè palmam martyrij non amisit. Itaq; dum regrederetur Hilarius ad propria, tunc beatus Martinus, aequè meritorum lumine non absconfusus, qui ab eodem sancto Hilario exorcista est postea constitutus, cognito aduentu eius, Romam festinanter occurrit. Quem cum iam præterisse cognosceret, est vsque ad Gallias persecutus. Neque enim

Martinus,

Synodus
apud Se-
leuciam.

Hilarius ve-
nit Seleuciam
ad Synodum.

Synodus
Ariminensium.

Nota artes
hæreticorum.

Crebra in
Gallia Syno-
di.

S. Martinus
prædicatur.

Martinus, qui adhuc catechumenus Christum chlamyde sua tectum videre meruit, illi deuotus occurreret, nisi per omnia mysterijs plenum in eo spiritum prauidisset. Nec mirum, si ille, qui Deum prius vidit in paupere; postea illum habitare cognosceret in doctore.

Illud etiam nobis non conuenit tam nobile præterire miraculum. Nam cum circa Gallinariam insulam propinquaret, relatione agnouit vicinorum, ibidem ingentia serpentium volumina sine numero peruagari? & ob hoc quantum illis hæc insula videretur vicina, propter inaccessibilem tamen locum longius illis videbatur esse, quam Aphrica. Quo audito, vir Dei sentiens sibi de bestiali pugna venire victoriam, in nomine Domini, præcedente crucis auxilio, descendit in insulam. eoque viso, serpentes in fugam conuersi sunt, non tolerantes eius adspæctum. Tunc baculum figens in terram, quasi metam, quousque deberent excurrere, virtutis potentia designauit, nec amplius libertas est illis occupare, quod vetuit, & tanquam hæc insula non sit terra, sed pelagus, qui dum semper illam partem verentur attingere, facilius est illis mare transire, quam vocem. O inmutabilem terminum, de sermone plantatum. Apparet, quantum est melior Adam secundus antiquo? Ille serpenti paruit, iste seruos habet, qui possunt serpentibus imperare. Ille per bestiam de sede paradisi proiectus est? iste de suis cubilibus serpentes exclusit. Deposuit anguis antiquum mendacium, qui didicit implere mandatum. O Hilarij dulce medicamentum & meritum, ante quem sine mora venena fugata sunt, addidit terram hominibus, quia in loco beluæ incolæ transmigrant. Sed reuertamur ad ordinem.

Fugat serpentes ex insula S. Hilarius.

Gen. 3.

Pictauorum summa gratulatione excipitur.

S. Martinus mortuum excitat.

S. Hilarius itidem suscitatur defunctum.

Filiæ mortis suis precibus obtinet.

Cum de exilio regressus, introiuit Pictaui, summo fauore plaudebant omnes pariter, eò quod ecclesia receperisset Pontificem, grex pastorem? & acsi omnes cum ipso tunc redissent ad patriam, ita sine illo se exules fuisse desebant. Itaque beatum Martinum in vico Tegiaco nomine dum præcepisset consistere, virtute diuina meruit ibi beatum Martinum mortuum suscitare. Deinde post aliquot dies infans sine baptismi regeneratione defunctus est, duplici morte damnatus? præsentem amiserat lucem, & poena futuri seculi non carebat. Tunc mater extincti, quæ iam mater non erat, dum filium non habebat, prouoluta ad pedes sancti Hilarij, præcedentibus lachrymis, nati sui corpus effudit, exclamans? Martinus adhuc incipiens, catechumenum mortuum reuocauit? tu potifex redde, rogo, filium aut mihi, aut baptismo. Qui populi pater agnosceris, vt ego mater vocer, quæso obtineas. Sic illa plus lachrymis petente, quam verbis, commotus pietate vir Dei & spectante populo, ad consueta arma recurrens, in terram profertur. Mox paulatim defuncti pallor in ruborem conuertitur, frigida membra reuocato spiritu in tepefcunt, oculorum apertis ianuis palpebræ, peregrinum lumen agnoscent? vox adducto aere de peccatoris domicilio constata profertur, gressus suis vestigijs rediuitus extenditur, in anterioris fundamenti statum tota fabrica renouatur. Quid plura? Tandiu iacuit sacerdos in puluere, donè pariter surgerent, senex de oratione, infans de morte. Ecce vita laudabilis, quæ de alterius corpore necem precibus fugauit? spoliavit tartarum, spem habens in Christo. Mors ibi iura non tenuit, vbi Hilarius vim orationis ingessit. Sed tanta res non potest nostris verbis plus ornari, quam ipse meritis. Nunc verò memorandum est, quod supra prætermisimus, qualiter miracula reliqua hoc subiecto miraculo cumulauit.

Denique cum beatissimam Abram filiam suam, ad quam de exilio destinauit epistolam, incolumem inuenisset, alloquitur eam, quomodo dulcedo poterat patris, & facundia oratoris. Quid dicam? Alloquitur illam Hilarius, cuius eloquentia post ipsum, comparare aliquem vix audemus, nisi qui fuerit spiritu diuino, vt ille, repletus? tentat eius animum, si vellet attingere sponsum, quem patris gratia prouiderat. Tunc libenter ac desideranter, vt celeriter ei iungeretur, optabat. Quam voluntatem pius pater agnosceus, intentus orationibus, non cessauit, donè sine dolore, sine contagio, se præsentem, de mundi ludibrio migraret ad Christum? quam proprijs manibus, vt decuit, veneranda tradidit sepultura. O funeris gloria, quæ melior habetur quam vita? quia quod terræ subripuit, in cælum transmisit. Vere, vt ego considero, plus fuit, quam resuscitari, sic mori. Certa enim salus est, non contaminari peccatis. Quanti cuperent, rebus cum vita traditis, talem transitum comparare, si mercatorem forsitan inuenirent? Quid distat inter viuificati infantis, & filiæ mortificatæ mysterium, nisi quod illum

illum resuscitauit ad baptismum, hanc prædestinavit ad regnum? & quòd in illo adhuc spes peccandi restabat, hæc immaculata finiërat: Quod cum vidisset mater beatæ Abre, à pontifice postulat, vt & ipsa, si mereretur, erepta de mundi crimine, cum filia præsentaretur ad regnum. Cuius vota considerans, assidua oratione & ipsam ante se transmisit ad gloriam. Quis æstimaturus est, talem virum ita dilexisse Dominum, coniugis & filia affectu contempto? Tamen in hoc magis illas amasse cognoscitur, cum per ipsum lumen perpetuo transferuntur.

Quis verò abundantiam rigantis ingenij contendat euoluere, aut eius verba verbis valeat exaquare? Qualiter ille indiuisæ Trinitatis libros stylo tumente contexit, aut scripta Dauidici carminis sermone cothurnato per singula reserauit? Quàm fuit in dictione prouidus, in tractatu profundus, per literaturam eloquens, per virtutem mirabilis, in complexionibus multiplex, in resolutione subtilis, astutus, iuxta prophetam, immò prudens, iuxta Domini vocem, vt serpens, columbæ simplicis gratiam non amittens. Ipse conditi sal ingenij, fons loquendi, thesaurus scientiæ, lux doctrinæ, defensor Ecclesiæ, hostium oppugnator. Cuius dicta qui legit, non credit dicere, sed tonare. Hoc fuit ultra homines sapere, tam cautè de religione censere: Sed qui vult ipsum agnoscere, eius exilia memoret, merita respiciat, volumina relegat, dicta perpendat, signa quotidiana percenseat. Qui dum superstes fuit in hoc seculo, aut scripsit Ecclesiastica fidei documenta, aut pugnando calcavit hæretica crimina, aut petenti tribuit miraculorum suffragia, quæ, volente Domino, vsque in hodiernum diem eius orationibus perseverant. Sed mea lingua non sufficit singula de spiritu sancto, qui per eum operatus & locutus est, sicut illi dignum est, proferre. De tibi mihi pius veniam, quia multa præteritui, qui vix pauca conscripsi. Ità beatissimi Hilarij de præsentis seculo vita, Valente & Valentiniano regnantibus, cum gloria migravit ad Christum, terra plorante, cælo gaudente, Amen.

Itidem coniugis quondam suæ.

Matth. 10.

Abit è vita.

PRAEFATIO FORTVNATI IN LIBRVM SECVNDVM DE MIRACVLIS S. HILARII.

Domino sancto, & meritis beatissimo patri, Pascenio Papæ, & in Christo florigera perenniter charitate vernantibus Ecclesiæ Pictauen-
sis habitatoribus, Fortunatus. Cum veteres & infidelium conditores voluminum, eloquentiæ suæ pompam cunctis ostendere, causa pro-
uocauerit opinionis inflata: dum inter regum vota seu funera, id est, prospera vel aduersa confuso vocis ordine, quodammodò nisi sunt
cantare pariter & plorare: vt hi qui dixerunt, vel de quibus locuti sunt, saltem in libris viuerent, & si vacuis actibus inaniter defecissent, cur ego melioris spei sollicitatus instinctu, patiar reticere summi confessoris viuentia merita & victorias, non sine, quod absit, vindi-
cæ cælestis incurfu? cum vix debita soluerem, si de beati Hilarij indeficientis lampadis splendore, infatigabili voce, die continuata cum nocte pariter decantarem? Qua verò vel irretitus inscitia, vel impulsus offensa, in ea voluntate sub graui torpore persisterem, vt cum illi plurimo decepti tractatu, de resoluta v-
brarum imagine nonnulla conficerent, & in puluerem redacta cadauera, falsis quasi laudibus animarent: ego de sanctis permanentibus, & quod est felicius, in regno Christi quotidie florentibus, nihil referrem: præsertim vbi diuersa diuersarum partium videtur esse causa mercedum, quòd gentiles fructum laboris sui, inani tantum fauore voluerunt consistere: nos autem oporteat in beatorum virorum intercessione plantare? Quibus hæc si verba soluimus, illic gaudia comparamus. Idcirco reddat illi mobilis lingua præconiū, à quo prius pectora hunc conceperunt affectum. Nam bonis eius aperte creditur inuideri, si quæ de illo cognouimus, silentio videantur abscondi.

Beatorum intercessio ambienda.

Merito itaque cum cæteris & me de se loqui compellit, qui etiam mutos, vt loquantur, absoluit. Sed quàm plura superstes in corpore fecerit, vel quanta operatus sit, postquam æterna in requie, plaudentibus angelis, ad Christum victor de mundi certamine transmigravit, & si non potui, annorum vetustate subripiente, contingere: attamen vel quæ præsentis tempore miracula misericors præbuit, cupio indigentis memoria non fraudare: vt quisquis hæc fideli, sicut condecet, auditu perceperit, & præteri-